

Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Θ.Π. Τάσιος

Πολιτικός Μηχανικός

Στο φυσικό επίπεδο, φαίνεται ότι κατά τον καθημερινό-τους αγώνα για την επιβίωση, πολλά έμβια όντα «συμπληρώνουν» τα φυσικά-τους μέσα με τεχνικές εφευρέσεις, (αξιοποιώντας εμμέσως υλικά και δυνάμεις του περιβάλλοντος) προκειμένου να επιτύχουν συγκεκριμένους σκοπούς: Ο ταπεινός κότσυφας λ.χ., όπως και τα περισσότερα πτηνά, δεν αρκείται σ' ένα «φυσικό» καταφύγιο, αλλά **χτίζει** μια περίτεχνη φωλιά θωρακισμένη με λάσπες και επενδεδυμένη με λεπτές ρίζες και χορτάρια. Η αρχή δεν ορμάει με τις «φυσικές»-της δυνάμεις στα έντομα, αλλά τα συλλαμβάνει πάνω σ' ένα σχεδόν αόρατο δίκτυ, περίτεχνα **κατασκευασμένο** και ευφυώς προσαρμοσμένο στο περιβάλλον. Κι η χμπαντζού κάποια στιγμή σπάζει τον στερεότυπο κώδικα «δένδρο = βάση για να κάνω τούμπες» και εφευρίσκει αγχέμαχον όπλον τσάζοντας ένα μεγάλο κλαρί **εργαλείο** για να χτυπάει τους εχθρούς της. Γι' άλλη μία φορά, το ζών για να επιβιώσει δεν στηρίζεται στα «φυσικά»-του μέσα μόνον!...

Σ' όλα αυτά τα (τελείως ενδεικτικά) παραδείγματα, η Τεχνολογία φαίνεται να είναι ένα οιοειδ-φυσικό συμπλήρωμα της Φύσεως. Κατ' ακολουθίαν, σε ορολογία μυθοθηρησκευτική, η διαπίστωση αυτή ισοδυναμεί με τη ρήση «εκ θεού η Τεχνολογία!» Θέλω δηλαδή να 'πώ ότι το εύρος ισχύος αυτής της συν-γενείας της Τεχνικής, ήταν εύλογο να οδηγήσει πολλούς Λαούς στην προβολή αυτής της φυσικής αλήθειας στο μυθοθηρησκευτικό επίπεδο, οπόθεν η αλήθεια αυτή θα ανακλάται προς τα κάτω, ενδεδυμένη συχνά με ένα κύρος θρησκευτικό².

Σ' αυτά που ακολουθούν, γίνεται μια προσπάθεια να ιχνηλατηθούν αυτές οι προβολές, στην περίπτωση της ελληνικής θρησκείας.

Η Τεχνολογία στην ελληνική Κοσμογονία/Θεογονία

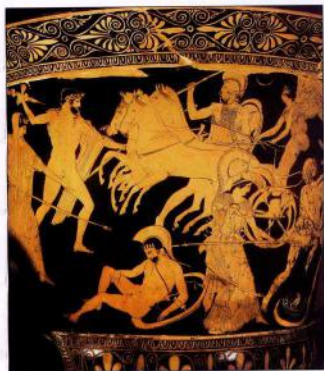
Φαίνεται ότι όσο παλαιότερα αναφέρεται κανείς στη μυθική σκέψη, τόσο οι «εξηγήσεις» γίνονται χαστικότερες: Οι αδιαμόρφωτες κοινωνίες εύλογο είναι να παράγουν ασσφείς μύθους, αλλά κι η δική-μας άγνοια πολλών απ' τα δεδομένα εκείνων των κοινωνιών, καθιστά την «κατανόηση» των μύθων-τους ακόμα δυσχερέστερη. Η περίπτωση της ελληνικής Θεογονίας/Κοσμογονίας δεν αποτελεί εξαίρεση. Παρα ταύτα, φαίνεται ότι και εκεί η υψηλή θέση της Τεχνολογίας είναι αρκετά σαφής - μόνο που, εν απουσία Ανθρώπου, όλη η σχετική με την Τεχνική εννοιολογία θα προβληθεί στα δημιουργήματά του, δηλαδή στις θεότητες.

α) Μετά το Χάος, η Γαία γεννά με τον Ουρανό τις ακόλουθες σειρές τέκνων, τις οποίες θα μπορού-

σαμε να τις φαντασθούμε στις κορυφές ενός Ισόπλευρου Τριγώνου για να 'χουμε μια μορφή της «εκδηλωμένης θεότητας»: (1) Τους Τιτάνες (κι ανάμεσά-τους τελευταίος και καλύτερος ο Κρόνος), (2) τους Κύκλωπες (**μεταλλουργούς** θεϊκών ικανοτήτων, εφευρέτες του κεραυνού), και (3) τους Εκατόγχοιρες (θεϊκά όντα με απίστευτη φυσική σωματική δύναμη).

Είναι φανερό ήδη απ' την αρχή ότι σ' αυτήν την μυθική θεία τριάδα, η Τεχνολογία είναι παρούσα μέσα στη θεότητα και παίρνει μια σημαντικότητα (σ υ μ π λ η ρ ω μ α τ ι κ ή) των φυσικών δυνάμεων) θέση. Έτσι, η Τεχνοφιλία των Αρχαίων Ελλήνων διαπιστώνεται ακόμα και μέσα στους πρώτους θεογονικούς-των Μύθους.

β) Το κακό μ' αυτά τα θεία τέκνα είναι που ο φοβερός πατέρας-τους ο Ουρανός, κολλημένος καθώς είναι πάνω στη Γαία σε μια πλήρη περίπτωση, πάνω σ' όλο το ανάγλυφο της, δεν αφήνει τα

θεικά παιδιά-του να βγούν στο φώς. Κρατούνται μέσα στα σωθικά της Γαίας – γι' αυτό και συμφωνούν με το επαναστατικό-της σχέδιο, του οποίου εκτελεστής θα είναι ο Κρόνος.

Αλλά ακόμα κι οι ίδιες οι θεικές δυνάμεις δεν θα εξαρκούν προς τούτο: Ακόμα κι αυτές, έχουν ανάγκη από τεχνική σ υ μ π λ η ρ ω σ η. Έτσι η Γαία κατασκευάζει μέσα στα σπλάχνα-της μια «επέκταση» του χεριού του Κρόνου – τον σπλιξ με μια «άρτην» (εκ πολλού αδάμαντος, μακρην καρχαρόδοντα), ένα κοφτερό τεράστιο σιδερένιο δρεπάνι! Ο ευνουχισμός του δυναστευτικού Ουρανού, η προς τα άνω άμεση και οριστική μετάθεσή-του, κι η απελευθέρωση της θείας τριάδας των τέκνων του, θα προκληθούν χάρις σ' ένα ΕΡΓΑΛΕΙΟ.

Ο Κρόνος τώρα βασιλεύει – αλλ' η Κοσμογονία πολύ απέχει απ' το νά 'χει περατωθεί.

γ) Η τρίτη και τελική-της φάση θ' αρχίσει όταν κι ο Ζεύς με τη σειρά-του θα επαναστατήσει κατά του τεκνοβόρου Κρόνου και θα αποβεί τελικώς νικητής της μεγάλης μάχης των θεών συμμαχώντας με τους Κύκλωπες και τους Εκατόχειρες, για να κατατροπώσει του Τίτανες. Το αρχέγονο ισόπλευρο τρίγωνο εξελίσσεται (έπι το ανθρωπικότερο, θα λέγαμε) μόνον κατα την μία κορυφή-του: Τους Τίτανες τους διαδέχονται οι Κρονίδες Ολύμπιοι θεοί – ενώ οι Εκατόχειρες κι οι Κύκλωπες παραμένουν στη θέση τους. Μ' άλλα λόγια, η εξέλιξη θα συνεχίσει να στηρίζεται στις φυσικές σωματικές δυνάμεις αφενός, και στα τεχνολογικά-τους συμπληρώματα αφετέρου.

Ίδιως δέ σ' αυτό τα τελευταία, μιάς και η αποφασιστικότερη κομμή της θεομαχίας θα δοθεί

χάρης στον κ ε ρ α υ ν ό – το δώρο των Σιδεράδων Κύκλωπων προς τον Δία. Γι' άλλη μιά φορά, η Τεχνολογία θα παίξει τον αποφασιστικότερο ρόλο στην ελληνική Κοσμογονία. Τέτοια ήταν φαίνεται ανέκαθεν η Τεχοφιλία των ελληνικών φύλων...

δ) Μέχρι εδώ, έχει νομίζω με σαφήνεια δείξει ότι σ' όλες τις τρεις φάσεις της ελληνικής Θεογονίας/Κοσμογονίας, η Τεχνολογία ήταν το θεσπέν ηγιασμένο συμπλήρωμα των φυσικών δυνάμεων – το οποίο και έπαιξε πάντοτε τον αποφασιστικότερο ρόλο σ' όλες τις εξελίξεις των θεικών πραγμάτων.

Τώρα απομένει να ιδούμε πώς παγιώθηκε ο ρόλος αυτός, στην νέα κατάσταση της ολύμπιας βασιλείας: Ο Ζεύς, έχοντας υπόψη το δυό φοβερά προηγούμενα των προκατόχων-του (Ουρανού και Κρόνου) τους οποίους τους εκθρόνισαν οι γυναίκες τους (όχι με τη δύναμη, αλλά με οξυδερκή επινοητικότητα – «μητίδα» δηλαδή), αποφασίζει να δυναμώσει ακριβώς αυτήν την πλευρά των προσόντων-του, και καταπίνει υπο μορφήν δρόσου την πρώτη-του σύζυγον Μητίδα, η οποία διαβέται κατ' εξοχήν επινοητικότητα και ευστοφάνια. Τώρα ο Ζεύς είναι ανίκητος απο κάθε άποψη. Μόνον ένα πρόβλημα δημιουργήθηκε, διότι η Μητίδα ήταν έγκυος στην Αθηνά – κι η Αθηνά κυφορορεί τώρα μες στο σώμα του Διός. Καταφέρει στο κεφάλι του θεού, το κεφάλι πηχέται, ποναίει αόρατα – κι ο Ζεύς προσφέρει στις υπηρεσίες του Ηφαίστου και του Προμηθέως για να του ανοίξουν το κεφάλι, και να αναφανεί πάνοπλη και πάνσοφη η Αθηνά. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο νομίζω ότι ο Ζεύς προσυπογράφει γι' άλλη μιά φορά τη Τεχοφιλία-του, και την εξελίσσει: Η «εμπειρική Τεχνική» του Ηφαίστου θα ολοκληρωθεί με την «έντεχνη σοφία» της Αθηνάς – για να δωρηθούν σε λίγο αμφοτέρως προς το νέο ανθρωπινό γένος, με τη μεσολάβηση του προς τούτο κληθέντος Προμηθέως.

Αλλά αυτή είναι μια άλλη Πράξη.

Ο δαιδαλώδης Δαίδαλος

Στον ίδιο γενικό κύκλο «Ανθρώπος - Τεχνολογία - Θεός - Τεχνολογία - Ανθρώπος», θεωρώ τώρα ότι η περι τον Δαίδαλον μυθολογία οφείλει να λάβει μια θέση σημαντική. Μια θέση συνεχίας: Μετά τους «κοσμογονικούς» μύθους τους οποίους επισκεφθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα, ήρθε τώρα η ώρα ενός θρυλικού «ανθρωπικού».

α) Και πρώτα, δυό λόγια για το λεξιλογικό παρελθόν του ανθρωπινισμού «Δαίδαλος» (με τη βοήθεια της F. Frontisi-Ducroux¹). Τα **δαίδαλα** λοιπόν εμφανίζονται στην ελληνική γραμματεία ως αντικείμενο κυρίως των ρημάτων «κατασκευάζω» και «σφυρηλατώ». Ενώ τα **δαίδαλα** αφορούν κάθε είδους αμυντικούς εξοπλισμούς, οικόσκησι και κοσμήματα. Το περιβάλλον χρήσεως των όρων αυτών είναι ποικίλα υλικά (μέταλλα κυρίως και έξυλο) και τεχνικά εργαλεία (άλλα και «τεχνήματα»), ενώ οι κατηγορίες των σχετικών με τα δαίδαλα αντικείμενων είναι τροχοφόρα άρματα, πλοία, κρητρες, ασπίδες, αγάλματα κ.ά.

1. Ο Ζεύς μάχεται με τους Γίγαντες, οψώνιας απειλητά το φοβερό όλο του, τον κεραυνό. Αετοπόροιο από ερυθρόπορο κρητρο, πηρ. 640 π.Χ. Γεωργίου, Museo Archeologico di Spina.

2. Η γέννηση της Αθηνάς. Πίσω από τον Δία ο Ήρακλος, κρατώντας τον Πάριον με τον οποίο άνοιξε το κεφάλι του πατέρα των θεών. Αττικό μελανόχρωμο τριπλοκόμο εξόλεκτρο, 570-565 π.Χ. Παρίσι, Μουσείο του Λούβρου.

Κοντολογία, ολόκληρη η Τεχνολογία εκφράζεται και συγκεντρώνεται στο όνομα **Δαίδαλος**, τα προσωπικά έργα του οποίου κατά τον μύθο καλύπτουν πράγματι μίαν ευρύτατη ποικιλία τεχνημάτων. Ήταν δε ένας μύθος έμμονος, προγενέστερος ίσως των ομηρικών επών – μέχρι και τους ρωμαϊκούς χρόνους.

β) Τώρα, για τα ενδιαφέροντα αυτής εδώ της ανακωφής, άς παρακολουθήσουμε το γενεαλογικό δένδρο του Δαίδαλου. Θα ενθυμηθούμε το εκ θεού γένος των Μητιονιδών, όπως άλλωστε και το γένος των Κεκροπιδών – το βασιλικό γένος των Αθηνών (εξ ου και η εξαδελφωσύνη Δαίδαλου και Θησέως). Έτσι κι ο Σωκράτης, ως απόγονος του Δαίδαλου, ανήγει την καταγωγή του στον Ήρακλιο και στην Αθηνά⁴ – ανήκει άλλωστε στον δήμο των Δαιδαλιδών.

Λοιπόν, και οι δύο εκδοχές των ονομάτων των γονέων του Δαίδαλου υποδηλώνουν τη σχέση του ήρους με την πάνσοφη θεά Μήτρη, την παλαιά σύζυγο του Διός και ουσιαστική μητέρα της Αθηνάς:

(1) Πατέρας ο Μητιών (γιος του Ερεχθέως⁵), μέγαρα η Ιφινόη: Η πολυμηχανή ευφύια του Μηχανικού (εκ πατρός), συνδυάζεται με το ισχυρό πνεύμα (εκ μητρός). Τέτοια φαίνεται να ήταν η αντίληψη των Ελλήνων για την Τεχνολογία – κι αφήστε τι έλεγαν οι αριστοκρατικότεροι συγγραφείς τους...

(2) Πατέρας ο Ευπάλοσος (ο δεξιοτέχνης), μητέρα η Μητιάδουσα ή η Φρασιμμή⁶: η σχετιζόμενη δηλαδή με την μητρίν ή η στοχαζόμενη ένα σχέδιον! Γι' άλλη μία φορά, η οεμδερκής επινοητικότητα συνιστά το σηματολογικό υπόβαθρο της προγονικής ονοματολογίας του Δαίδαλου.

Ενδυναμώνεται επομένως η άποψη ότι η δαιδαλική αρχαία Τεχνολογία, εκ Γοίας και Μητιδος έβλεπε την καταγωγήν – πολύ δε περισσότερο που μια δαιδαλίη αναφέρεται και ως μητέρα της ίδιας της Μητιάδος⁶¹

Με μια τέτοια, λοιπόν, εμμόνως θεϊκή καταγωγή, ο Δαίδαλος (προσωποποίηση της αρχαίας ελληνικής Τεχνολογίας) επιβεβαιώνει γι' άλλη μία φορά τη θεμελιώδη σημασία την οποία απέ-

διδαν οι αρχαίοι Έλληνες στην Τεχνολογία ως συστατικού του Πολιτισμού τους. Άλλωστε, θ' ακολουθήσει η συνεχής προστασία της αρχαίας Τεχνολογίας και απ' την Αθηνά και απ' τον Ήρακλιο, επί δυο χιλιάδες χρόνια.

Μια ουσιαστικότερη ανάγνωση του Προμηθεϊκού Μύθου

Μέχρι τώρα, η συνοπτική-μιας ανάλυση υπέδειξε την εκ θεών προέλευση της Τεχνολογίας στο πλαίσιο της αρχαίας ελληνικής θρησκείας. Στον προμηθεϊκό όμως μύθο, θα βρούμε μίαν ευθύτερη περιγραφή των προθέσεων της θεότητας να **δώρησει** στους ανθρώπους την Τεχνολογία.

Πιθανότατα, η Πρωταγορική έκδοση του Προμηθεϊκού Μύθου εκφράζει και μια σημαντική εξέλιξη των αντιλήψεων των Ελλήνων περί θεών και ανθρώπων. Δεν βρισκόμαστε πιά στο χονδροειδές παίγνιον ανάμεσα στον Δία και στον (προς τούτο προσκεκλημένον) Προμηθέα, οι οποίοι προσδιορίζουν τη μοίρα των ανθρώπων μεσω διαδοχικών τεχνασμάτων, όπως ο έντεχνος διαμερισμός του σφαγίου ή η απόκρυψη του πυρός στην ψίχα της μελιάς⁷.

Στον Πρωταγορικό, αντιθέτως, έχουμε να κάνουμε με μια σειρά γεγονότων, εκπλησσοσας (για Μύθο) λογικότητας. Ο Προμηθέας, **νόμιμος συνεργός** της Δημιουργίας και στην παρούσα έκδοση του Μύθου⁸, κάνει μια κ ρ ι τ ι κ ή παρατήρηση επί του αποτελέσματος της πρώτης δημιουργίας του Ανθρώπου: «Προμηθέως ορά τον άνθρωπον γυμνόν τε και ανυπόδητον και αστρωτον και άσπλον»⁹. Διαπιστώνει δηλαδή την Ανάγκη – μητέρα πάσης Τεχνολογίας, και πώς ανταποκρίνεται στην αποθετική αυτή διαπίστωση; Ως συνεργός της Δημιουργίας «κλέπτει την έντεχνη σοφίαν σὺν πυρί» – βολεύει δηλαδή τα πράγματα¹⁰, με μιά διόρθωση της της Δημιουργίας, προσφέροντας ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΝ και ΕΝΕΡΓΕΙΑΝ. Εδώ είναι εμφανέστατη η μυθοποιησκειτική προβολή της γνωστής «συμπληρωματικότητας της Τεχνολογίας προς τη Φύση». Και, πράγματι, «εκ τούτου ευτορία ανθρώπου του βίου γίνεται»¹¹ – η Επιβίωση επιτεύχθηκε!

Ακολουθούν όμως μέγιστοι κοινωνιολογικής σημασίας παρεπόμενοι: Χάρις στην Τεχνολογία και την εξ αυτής Ευτορία, οι άνθρωποι «εζήτουν αθροίζεσθαι και αὐξέσθαι κτίοντες πόλεις»¹² – ο Πολιτισμός είχε αρχίσει με όλες φύ τι παρεπόμενες του: «Ἠδίκουν δ' ἀλλήλους, ὥστε πάλιν σκεδανυμένοι διεφθείροντο»¹³. Ιδού λοιπόν η Πόλις ως «δένδρον της Γνώσεως του Καλού και του Κακού», ως ἱχνιλάττης του Ήθους.

Τότε, ο Ζεύς, μπροστά στη 2η αυτή¹⁴ αστοχία της Δημιουργίας, αναλαμβάνει αυτοπροσώπως τη διόρθωση, συμπληρώνοντας τη Δημιουργία του Ανθρώπου και μ' ένα άλλο συστατικό, (του οποίου η αναγκαιότητα α π ο κ α λ ὶ φ θ η κ ε μετά τις εν Τεχνολογία συνέπειες): «Ζεύς Ερμῆν πέμψει, ἄγοντα ες ανθρώπους **Αἶδω τε και Δίκην**»¹⁵.

Είναι, νομίζω, ἄδον πολλές προσοχές ότι, μετά την εν Πόλει εκδήλωση της ανθρώπινης Ανθικότητας, οι άνθρωποι φεύγουν μεν απ' τον «Παράδεισο» χωρίς όμως την παρέμβαση του θεοῦ¹⁶. Απεναντίας ο θεός (αντί «τιμωρίας») έρχεται να αποδώσει σε δικά του παράλειψη το Κακό και προ-

σφέρει τη θεραπεία της Αεζολογίας. Ενώ, λοιπόν, οι πρώτες σκηνές της Δημιουργίας ομοιάζουν με εκείνες της εβραϊκής Παράδοξης, η τελική θέση του ελληνικού-θεού φαίνεται να είναι ανθρωπικότερη. Πολύ δε περισσότερο που στο (απελές) ερώτημα του Ερμού «σε ποιούς να δώσω τα νέα αυτά αγαθά...», ο Πάτρις απαντά (χωρίς χιούμορ ενώ ελαφρώς επιτιμηχόντα) «επὶ πάντας»· «αὐ γὰρ ἂν γένοτο πόλεσι εἰς ὀλίγοι αὐτῶν μετέχουσιν»¹⁷ – «να πρόδρομο μάθημα Δημοκρατίας, ἰσως».

Μιά ακόμη ανθρωπικότερη εξέλιξη θα σημειωθεί κατά τον 3ο αιώνα π.Χ., όταν ο λυρικός ποιητής Μοσχίου θα γεφυρώσει τον Μύθο με τις σύγχρονες αντιλήψεις για τη γένεση της Τεχνολογίας, αναγνωρίζοντας-την «ως προϊόν ανάγκης μέσω εμπειρίας και μίμησης της φύσεως»¹⁸.

Τέλος, έχει ἰσως τη θέση-της εδώ η ακόμη πιά φιλάνθρωπος αυτοπία του Αριστοτέλους που οραματιζόταν την απελευθέρωση του πληθυσμού γένου-μας απ' τον μύθο, δύο χιλιάτες πριν απ' τον Campanella: «Εἰ γὰρ πρὶνὸτα ἐκαστὸν τῶν ὀργάνων (κελεύσθην ἢ προαισθανόμενοι) ἀποτελεῖν το αὐτοῦ ἔργον. [...] οὐδὲν ἂν εἶδε οὔτε τοῖς ἀρχαῖο-κτιστοῖν ὑπηρετῶν οὔτε τοῖς δεσπότησιν δούλων»¹⁹.

Προς αὐτὴν την κατεύθυνση θα τείνει κι η τεχνολογία των Αρχαίων με τα τεράστια γεωγιο-βελτιωτικά-τους ἔργα (ἀποξήρανση Κωπαίδας, κ.ά.), καθώς και ὁλόκληρη η τεχνολογική ἐκρηξη της ελληνίδας Χώρας μετὰ τον 6ο π.Χ. αἰώνα (μεγάλες σφραγίδες, ναυπηγική τεχνολογία, μεταλλουργικές εξελίξεις, κ.ά.).

Σε λίγο, η μυθολογική αναφορά στα αὐτόματα του Δαίδαλου και του Ήρασιου, θα ἔδινε τη θέση-της στην επιστημονική Αυτοματοποιητικὴν του Ἡρώων του Αλεξανδρείας – ἔργο οριακό για την κατά κόρον ἐκπλήρωση ὅλης της θεόθεν υπεσχρημένης Τεχνολογίας.

Σημειώσεις

* Το κείμενο αυτό είναι μετάφραση απ' τὴ σελίδα της συγγραφῆς στον τιμητικό τόμο για τον Καθηγητὴ Ἰωάννη-Θεοφάνη Παπαδημητρίου.

1. Ἐτοίκανε κι ο Ζεὺς στὸν εἶδε τὴ σκόρα: Συνεπιδημιουργῶντας στὸ ἀσπρὲς-τοῦ φυσικῆς δυνάμεις θὰ μπορούσαν να κερθῶνται ἀπ' τὴν ἀδελφὴν ἐπιστημονικότητα που του ἔδωκε, ἀποφασίζοντας καὶ καταπίνοντας ὅλοσ' ἡν τὴν αὐτὴν-τοῦ ἴερην μὴτρον-θαύ της Τεχνολογίας ὅπως θὰ δοῦσε, ὁ μὴ π' ἡ ὄρα ἂν ὄν τ' ἔσ' ἐπὶ τὴν φύσιν του.
2. Βελόαι, ἡ μίμηση-στην εἶναι μὴ εἰσερχεται περὶ ὅλην τη βελόαι, με ποικίλες ἀμφίρρομες ἐπιδράσεις κοινωνικῆς, φυσικῆς, ψυχολογικῆς καὶ προγενέστερες βιολογικῆς. Για τὴς ἀνάγκες αὐτοῦ ἐδῶ του ἀφῆρον πάντως, θὰ χρησιμοποιῶν τὸν ὄρο «βιολογικὴ-κὴ» να κάθῃ μολογικὴ κατάσταση που συνδέεται με βελόαι.
3. F. Frontisi-Ducroix: *Mitologie de l'artisan en Grèce ancienne*, La Découverte et Syros, Paris 2000.
4. Πλάτων, *Αἰκ.* 121a, 4.

5. Ἐτοί, εἶχαμε καὶ ἰκανὸ ἄ μ ε π ε ἰ τη θεϊκὴ πρόθεσιν του Δαίδαλου, μὰς κι ο Ερεχθεὺς ἴταν ἰσὺς της Γαίας, κι ἀνατράχης ἀπ' τὴν ταχέστ' ὄρον Ἀθῆναι, πρὶν να τὸν ἐγκαταστήσει στὴν Ἀθῆναι.
6. Frontisi-Ducroix, ὁ.π., βλ. 1.
7. Ηοιάδος, θεολογία 548 καὶ 566.
8. Πλάτων, *Πρωτ.* 320 d.
9. Στο ἴδιο, 321 c.

10. Υποστηρίζεται ὅτι ο Προμηθεὺς, νόμιμος ἀνιγνὸς της Δημοκρατίας, δὲν εἶχε ἀνάγκη να υπεξαρτῆται τὸ πολιτικό ἀγαθὸ της Ἐπιπέτου Σοφίας, ἀρεμῆς καὶ του Πυρὸς ἀρετήρου. Ποῦ δε ἀλλοτῆρον που ἡ κεφαλή της Ἀθῆνας δὲν εἶναι ὀριζοκόμο διαμέρισμα του Ὀλύμπου (ὁπῶθ' ὁ «ἀπῆμα πυρὸς»), ἀλλὰ μὴ πανεμένη καὶ ἀγρυμνος κόρη του Διὸς, Βελόαις, καθε εὐελήνη Μῦθος δὲν μπορεί να ἀπαλλαγῆ ἀπ' τὴν προσηγορικὴ ἐκδοχή-του. Ἐτοί κι ἐδῶ, ἡ χρῆσις του ρήματος «κλέψαι» ἐνδέχεται να εἶναι ἀνάμικτα μὴ ἀμείωτα πεκαίμενος ἀντιλήψαι. Ἐπιδημιουργῶντας ὅμως καὶ ἡ ἀποχὴ στὸ τὸ ῥήμα τούτο, ποῦ Ὀμήρου τούτ' ἔσ' ὄρον, δὲν εἶχε ἀμείωτη ἔννοια: ἀνατράχης ἀνάμικτα «κλεψάνων κρυπῶν». Ποῦ δε ἀλλοτῆρον στὴν μεταγενέστερη Γραμματικὴ, ὅπου το «κλέψαι» μπορεί να σημαίνει καὶ ἐπιτελεῖ ἄλλο πράγματα, ὅπως λ.χ. στα ἀκόλουθα παραδείγματα: (1) «ἀδελφὸς νέας κλέψας τὸ προεὸ σφάλμα» (Ευριπίδης, *Μέδεις* 418), (2) «τοῖς ὄνομασι κλέψαι τὰ πρόγματα» (Ἀσχίνης, 73). Καὶ στὰς δύο περιπτώσεις, τὸ ῥήμα σημαίνει «βόλευσε τὴν κατάσταση». Ἐἶνα ὅμως εἰς ἴσου σκέρδις στὴ σφύρα του πλάσματος κερμῶν δὲν εἶναι τὴν «εργασίαν» που ἀποτεριμα ἐδῶ. Ἀς θεωρηθῆ ἴσους αὐτὴ ἡ παρερῶθ' ὡς κόπας «εὐλογικῶς κλεψάνων». Ἐν πάσ' περιπτώσει, για τὴν Πρωμυθική ἐκδοχή του Μῦθου, καθόλου δὲν ταράζει ὁ Προμηθεὺς δεσμιότης – ὁ οποίος μόνον να εἶναι ἀπῆρον ποῦ παλαιότερων μυθολογικῶν στρώσεων. Γ' αὐτὸ ἴσους κι ο Πλάτων ἀνατράχεται να ἐπιστημονικὸς πλάσας «Προμηθεὺς ὄστερον ἴσους ἀνάμικτα, κλοπῆς δὲσ' ἠμῶν τῶν (Πλάτων, *Πρωτ.* 322 a).

11. Πλάτων, *Πρωτ.* 322 a.
12. Στο ἴδιο, 322 b. Ἐτοί, ἡ Πλάτ' ἀνοδεύονται σε ἴσους Παρῶ-δου εἰς ἐπιδημιουργικὴ(επινοητικὴ) Ἀσκή, καὶ ὑποκαθίστα τὸν ανεπιρροε Κῆρον εἰς ἐπιδημιουργικὴ(επινοητικὴ) Ἀσκή.
13. Στο ἴδιο.
14. Για τὸ ἴσους δικαίος ἀπῆρον-του, ἡ εὐθύνῃ για τὴν αὐτοπία αὐτὴ δὲν εἶναι βέλαι: Ὁ Προμηθεὺς εἶχε τὴν πρωτοβουλία της ἔκτασης που δόθηκε στὴν τὴν αὐτοπία...
15. Πλάτων, *Πρωτ.* 322 c.
16. Ἐχομε ἐδῶ μὴ ἀρκετὸ ἔγκρατ' ἐξουθύνῃ του Μῦθου – μὴ κατάσταση καθαρῶτατος του κυκλωματος «εὐθερία καὶ εὐθύνη», χωρὶς ἐξωτερικὸς ἀπὸ μηχανῆς ἐπιρροε.
17. Πλάτων, *Πρωτ.* 322 d.
18. Ἀπόσπασμα 6, Nauck.
19. Πολιτεία 1253 b 35.

Technology in Ancient Greek Religion

Th.P. Tassiou

It is beyond doubt today that the Greek tribes were disunited, from the Mycenaean age to the Late Antiquity, for their persistent love of technology. Thus, it is reasonable to presume that such an attitude towards life would have been impressed on the mythological and religious beliefs of the Greeks.

As a matter of fact, the role of technology in the mythology and religion of ancient Greece is a fundamental one: the Cyclopes/metal workers participate in the original triple deity (Titans, Cyclopes, Hecatoncheires), Gaia hands to Cronus the "sharp" scythe, and the Cyclopes invent the ultimate weapon, the thunderbolt, for the sake of Zeus, which would enable him to emerge victorious in the struggle of the gods against the Titans.

Even in the Olympian phase of the ancient Greek religion Zeus, by inviting Prometheus to participate in the creation of the World, has essentially consented to offering to mankind the technological Wisdom. Thus, the original fault of creation is restored and "men become affluant". So, it seems that technology for the Greeks was the blessed by the gods complement of the powers of nature.